

ZNACZENIE DOPLAT W GOSPODARSTWACH OGRODNICZYCH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ

Anna Grontkowska

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik katedry: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: gospodarstwa ogrodnicze, dopłaty, wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego, FADN, Unia Europejska

Key words: horticultural farms, total subsidies excluding on investment, economic size of farm, FADN, European Union

S y n o p s i s. Celem opracowania jest zaprezentowanie struktury gospodarstw ogrodniczych w krajach Unii Europejskiej oraz poziomu dopłat dla tych jednostek latach 2004-2011. Dodatkowo dokonano podziału gospodarstw według kryterium wielkości ekonomicznej. W badaniach wykorzystano informacje z bazy FADN. Z badań wynika, że najliczniejszą grupę gospodarstw ogrodniczych stanowiły te o standardowej produkcji od 8 tys. do 25 tys. euro, natomiast najmniej liczną – najsilniejszą. W latach 2004-2011 odnotowano wzrost poziomu dopłat ogółem o prawie 90%, przy czym zaobserwowano wyraźne zróżnicowanie dotyczące wsparcia gospodarstw ogrodniczych zarówno między krajami, jak i między wydzielonymi grupami według wielkości standardowej produkcji. Gospodarstwa ogrodnicze z krajów skandynawskich uzyskały kilkadziesiątkrotnie wyższe dopłaty niż gospodarstwa ogrodnicze z Włoch, Portugalii i Polski.

WSTĘP

Kraje tworzące Unię Europejską (UE) wykazują wyraźne zróżnicowanie pod wieloma względami wynikającymi z uwarunkowań z jednej strony niezależnych od decydentów, np. warunków przyrodniczych, ale z drugiej strony uzależnionych od aktualnych decyzji w obszarze realizowanej polityki, w tym wspólnej polityki rolnej. Zgodnie z obowiązującymi rozwiązaniami prawnymi głównym priorytetem wspólnej polityki rolnej jest zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Ważnym elementem w kreowaniu polityki staje się wspieranie określonych rodzajów działań, także w ogrodnictwie.

Niezaprzeczalny wpływ na sytuację dochodową w ogrodnictwie mają z jednej strony elementy wewnętrzne gospodarstwa (m.in. potencjał produkcyjny gospodarstwa, intensywność produkcji mierzona poziomem zużycia nakładów środków), a z drugiej umiejętność skorzystania z instrumentów oferowanych w ramach wspólnej polityki rolnej [Pocza i in. 2008, 2009], a zwłaszcza dopłat z różnych tytułów. Gospodarstwa funkcjonujące w poszczególnych państwach członkowskich UE są objęte wspólnotowym systemem wspierania dochodów rolniczych, których podstawową formą są dopłaty.

Coroczne określanie poziomu dochodów gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie wspólnoty i ich ocena w zakresie realizacji zadań wspólnej polityki rolnej są dokonywane na podstawie FADN. Gospodarstwa uczestniczące w systemie zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych FADN można klasyfikować według różnych kryteriów. Ważnym zagadnieniem wydaje się wskazanie zróżnicowania poziomu dopłat w gospodarstwach ogrodnich z poszczególnych krajów UE w zależności od siły ekonomicznej.

CEL I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Gospodarstwa ogrodnice funkcjonujące w FADN są najmniej uzależnione od dopłat i uzyskują wysokie i stabilne dochody [Sobczyński 2009], jednak ważnym aspektem jest określenie zmian w poziomie wsparcia i jego zróżnicowania między krajami UE. Celem opracowania jest zaprezentowanie struktury gospodarstw ogrodnich oraz poziomu wsparcia gospodarstw ogrodnich latach 2004-2011 w krajach UE oraz bardziej szczegółowe ukazanie zróżnicowania gospodarstw w wyodrębnionych grupach wielkości ekonomicznej mierzonej standardową produkcją¹ w 2011 r. W opracowaniu zaprezentowano miejsce polskich gospodarstw ogrodnich na tle gospodarstw z pozostałych krajów UE. Do badań wykorzystano informacje z gospodarstw zakwalifikowanych do typu produkcyjnego „uprawy ogrodnice”, pochodzące z publikowanej bazy danych FADN. Na tej podstawie dokonano charakterystyki gospodarstw ogrodnich krajów UE w grupach wydzielonych zgodnie z klasyfikacją FADN. W tabeli 1. zestawiono dane dotyczące struktury gospodarstw ogrodnich reprezentowanych w państwach UE w 2011 r. według siły ekonomicznej. Dane te obrazują zróżnicowanie liczby gospodarstw według siły ekonomicznej gospodarstw wewnątrz kraju, jak również między krajami należącymi do tego ugrupowania.

W 2011 r. spośród państw tworzących UE (UE-27) największą liczbą gospodarstw ogrodnich uczestniczących w FADN charakteryzowały się Włochy (17,9%), Polska (17,2%) i Hiszpania (15,5%). Łącznie udział gospodarstw z tych trzech państw stanowił nieco ponad 50% ogólnej liczby gospodarstw ogrodnich. Znaczna liczba gospodarstw ogrodnich funkcjonowała również w Bułgarii i Rumunii (udział po około 8%), przy czym były to gospodarstwa należące do grupy o najmniejszej sile ekonomicznej, poniżej 8 tys. euro SO. W strukturze gospodarstw według kryterium siły ekonomicznej najliczniejszą grupę gospodarstw ogrodnich stanowiły jednostki zaklasyfikowane do przedziału od 8 tys. do 25 tys. euro, ich udział wynosił 26%. W tej grupie najwięcej gospodarstw ogrodnich funkcjonowało w Polsce (6,5%) i we Włoszech (4,6%). Około 20% gospodarstw ogrodnich uczestniczących w FADN charakteryzowało się siłą ekonomiczną od 100 tys. do 500 tys. euro SO. Państwa o największym udziale takich gospodarstw ogrodnich to Włochy, Hiszpania, Niemcy, Holandia i Francja. Ogółem w państwach UE udział gospodarstw o sile ekonomicznej w klasach od 25 tys. do 50 tys. euro oraz od 50 tys. do 100 tys. euro SO był zbliżony i wynosił w 2011 r. 17%. Udział gospodarstw o największej sile ekonomicznej, czyli zaliczonych do przedziału powyżej 500 tys. euro SO, był najmniejszy i wynosił 5,3%, z dominacją udziału gospodarstw z Holandii (2%).

¹ SO (ang. *Standard Output*) – standardowa produkcja – parametr służący w UE do klasyfikacji gospodarstw według jednakowych standardów wielkości ekonomicznej.

Tabela 1. Struktura gospodarstw ogrodniczych według siły ekonomicznej w krajach UE w 2011 r.

Kraj	Udział gospodarstw w grupie o sile ekonomicznej (SO) [%]							Liczba gospodarstw
	2000- < 8000 EUR	8000- < 25 000 EUR	25 000- < 50 000 EUR	50 000- < 100 000 EUR	100 000- < 500 000 EUR	≥ 500 000 EUR	razem	
Belgia	-	-	0,13	0,37	1,05	0,27	1,83	3 280
Bulgaria	5,04	2,08	0,34	0,20	0,13	0,04	7,83	14 060
Cypr	-	0,17	0,03	0,15	0,07	-	0,42	750
Czechy	-	0,03	0,03	0,07	0,07	0,02	0,23	410
Dania	-	0,02	0,06	0,06	0,19	0,14	0,47	840
Estonia	0,05	0,08	0,02	0,03	0,02	0,01	0,20	360
Finlandia	-	0,06	-	0,35	0,52	0,11	1,02	1 830
Francja	-	-	0,75	1,39	2,07	0,40	4,61	8 270
Grecja	-	1,79	1,67	1,34	0,49	0,02	5,31	9 530
Hiszpania	0,41	3,09	4,29	3,74	3,36	0,60	15,48	27 790
Holandia	-	-	0,22	0,89	2,17	2,04	5,32	9 550
Litwa	0,09	0,13	0,03	0,02	0,01	0,01	0,28	500
Łotwa	0,04	0,07	0,03	0,01	0,01	-	0,17	300
Malta	0,08	0,45	0,08	0,03	0,01	0,00	0,66	1 180
Niemcy	-	-	0,32	0,82	2,37	0,86	4,39	7 880
Polska	2,90	6,54	3,62	2,45	1,63	0,09	17,22	30 910
Portugalia	0,27	1,99	0,61	0,39	0,31	0,04	3,60	6 460
Rumunia	3,98	3,44	0,58	0,17	0,08	0,03	8,28	14 860
Słowenia	-	0,10	0,03	0,08	0,03	-	0,23	420
Szwecja	-	0,04	-	-	0,11	0,03	0,18	330
Węgry	0,82	1,43	0,32	0,41	0,16	0,03	3,16	5 670
Wlk. Brytania	-	-	0,14	0,33	0,55	0,21	1,24	2 220
Włochy	0,47	4,65	4,53	3,97	3,83	0,41	17,87	32 080
Średnia	14,16	26,17	17,84	17,27	19,23	5,34	100,00	179 490
Liczba gospodarstw	25 410	46 970	32 020	30 990	34 510	9 590	179 490	X

Źródło: obliczenia własne na podstawie <http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/?dwh=SO>.

Taka struktura gospodarstw ogrodniczych w znacznej mierze wpływa zarówno na całość uśrednionych wyników osiągniętych w UE, jak i w poszczególnych krajach.

Struktura gospodarstw ogrodniczych w poszczególnych krajach UE według siły ekonomicznej wykazywała zróżnicowanie, przy czym aż w jedenastu krajach najliczniejszą grupą gospodarstw były te o sile ekonomicznej od 8 tys. do 25 tys. euro. W Hiszpanii zanotowano największy udział gospodarstw o standardowej produkcji od 25 do 50 tys. euro, przy bardzo zbliżonym udziale liczby gospodarstw ogrodniczych w pozostałych grupach wielkości ekonomicznej (oprócz skrajnych, czyli poniżej 8 tys. euro i powyżej 500 tys. euro). Gospodarstwa ogrodnicze o standardowej produkcji od 100 tys. do 500 tys. euro w strukturze danego kraju były najliczniejszą grupą w Danii, Niemczech, Francji, Finlandii, Szwecji i Wielkiej Brytanii, a także w Czechach, ale tutaj zbliżonym udziałem charakteryzowała się grupa o standardowej produkcji od 50 tys. do 100 tys. euro. W Belgii, Holandii, Niemczech, Francji i Wielkiej Brytanii nie występowały gospodarstwa ogrodnicze o sile ekonomicznej do 25 tys. euro, czyli gospodarstwa ogrodnicze w tych krajach przeciętnie wykazywały wyraźnie większą siłę ekonomiczną.

W strukturze polskich gospodarstw ogrodniczych największy udział stanowiły gospodarstwa o standardowej produkcji od 8 tys. do 25 tys. euro (prawie 38% ogółu gospodarstw ogrodniczych). Drugą najliczniej reprezentowaną grupą była klasa o standardowej produkcji od 25 tys. do 50 tys. euro, której udział wynosił 21%.

WYNIKI BADAŃ

W UE wspieranie dopłatami gospodarstw ogrodniczych jest najniższe spośród wszystkich typów produkcyjnych. Gospodarstwa ogrodnicze o największej sile ekonomicznej (uzyskujące najniższe dopłaty na 1 ESU²) otrzymywały tylko około 2% wartości dopłat ogółem wielostronnych gospodarstw o sile ekonomicznej od 4 do 8 ESU (grupa gospodarstw z najwyższymi dopłatami w przeliczeniu na 1 ESU). W typach gospodarstw, które otrzymywały najniższe dotacje w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej i wyraźnie obniżające się w grupach gospodarstw o coraz większej sile ekonomicznej (ogrodnicze), zaobserwowano znacznie większe zróżnicowanie między grupami gospodarstw o odmiennej sile ekonomicznej. Na podstawie danych za 2009 r. wykazano prawidłowość, że im dany typ produkcyjny otrzymuje dotacje na wyższym poziomie, tym mniejsze jest zróżnicowanie poziomu dotacji między grupami gospodarstw o odmiennej sile ekonomicznej, przy zachowaniu tendencji do coraz niższego poziomu dopłat przy wzrastającej sile ekonomicznej gospodarstw [Grontkowska 2013].

W 2011 r. wartość produkcji ogółem w gospodarstwach ogrodniczych w zależności od siły ekonomicznej w krajach UE była dosyć silnie zróżnicowana. W grupie gospodarstw powyżej 500 tys. euro SO najwyższą wartość produkcji zanotowano w Wielkiej Brytanii średnio 2249 tys. euro i w Holandii – 2139 tys. euro, najniższą zaś – w Hiszpanii, około 600 tys. euro. W najsłabszej grupie (poniżej 8 tys. euro) średnia wartość produkcji wynosiła 5152 euro w Bułgarii i 6917 euro w Rumunii.

W tabeli 2. przedstawiono poziom dopłat (SE605) w gospodarstwach ogrodniczych w latach 2004-2011. Zestawienie wskazuje wzrost poziomu dopłat w kolejnych latach, ale również wyraźne zróżnicowanie między gospodarstwami ogrodniczymi w krajach UE.

² ESU (ang. *European Size Unit*) – Europejska Jednostka Wielkości, której równowartość wynosi 1200 euro.

W kolejnych latach notowano dla analizowanych krajów UE wzrost kwoty dopłat, jednak jego dynamika była zróżnicowana, największe wzrosty w stosunku do roku poprzedniego zanotowano w latach 2005 (27%) i 2010 (35%), natomiast w 2011 r. zanotowano zmniejszenie kwoty dopłat o 4,5% w stosunku do 2010 r. Przeciętnie w latach 2004-2011 wzrost kwoty dopłat wyniósł prawie 90%.

Tabela 2. Poziom dopłat ogółem (SE605) dla gospodarstw ogrodnich w latach 2004-2011 w krajach UE

Kraj	Wartość dopłat ogółem [euro/gospodarstwo] w roku							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Belgia	2 689	3 691	3 450	4 356	43 94	4 887	5 466	6 361
Bułgaria	-	-	-	239	555	1 457	2 877	964
Czechy	2 361	3 632	4 859	4 970	9 611	460	8 405	651
Dania	9131	12 247	13 213	9 788	12 989	15 734	17 929	15 608
Estonia	1 017	1 133	1 946	1 425	2 629	2 562	2 009	1 517
Finlandia	31 876	32 682	35 104	31 623	32 851	32 533	36 233	42 666
Francja	4 065	3 986	3 618	3 141	4 251	5 655	5 919	4 690
Grecja	1 209	1 507	1 456	1 272	1 484	1 705	2 019	2 105
Hiszpania	1 134	1 497	1 689	1 777	2 355	2 427	6 046	3 539
Holandia	1 397	4 781	3 868	6 166	4 310	4 932	6 501	10 674
Litwa	2 543	2 680	2 671	3 002	1 560	1 410	1 615	1 536
Łotwa	3 623	1 482	3 800	1 623	2 518	1 918	1 392	1 360
Malta	1 791	3 458	4 461	5 096	5 892	2 932	2 535	2 204
Niemcy	2 073	1 977	2 377	2 932	2 979	3 052	3 090	3 174
Polska	393	511	810	1 033	1 192	1 077	1 298	2 115
Portugalia	300	374	284	521	564	1 024	1 032	1 020
Rumunia	-	-	-	509	1 773	2 078	917	339
Szwecja	-	23 287	18 620	5 707	4 300	3 909	4 148	-
Węgry	1 110	1 554	1 321	3 122	2 565	1 686	1 878	3 759
Wlk. Brytania	1 895	2 885	3 451	5 947	2 726	1 895	2 593	3 147
Włochy	466	530	604	571	354	547	707	688
Średnia	1 613	2 051	2 087	2 110	2 273	2 350	3 185	3 044

Źródło: jak w tab. 1.

Na podstawie danych zestawionych w tabeli 2. można stwierdzić, że najwyższe kwoty dopłat ogółem były przyznawane gospodarstwom ogrodnim funkcjonującym w Finlandii, Danii i Szwecji, czyli w krajach skandynawskich. Poziom wsparcia dla fińskich gospodarstw ogrodnich wynosił w badanym okresie średniorocznie około 35 tys. euro, przy średnim poziomie dopłat dla całej UE 2,3 tys. euro, czyli dopłaty były prawie piętnastokrotnie wyższe. Dla gospodarstw z Danii dopłaty były wyższe 5,7 razy, a dla Szwecji 4,2 razy. Najniższy poziom wsparcia charakteryzował gospodarstwa ogrodnicze Włoch, Portugalii i Polski, odpowiednio uzyskiwały one 23%, 27% i 45% średniej wartości wsparcia gospodarstw ogrodnich w latach 2004-2011. Wsparcie gospodarstw ogrodnich we Włoszech to tylko 1,6% średniej kwoty dopłat gospodarstw w Finlandii.

Polskie gospodarstwa ogrodnicze w latach 2004-2006 uzyskiwały jedne z najniższych dopłat w krajach UE (około 30% poziomu średniej dopłaty w UE); niższy ich poziom wystąpił tylko w Portugalii. W latach 2007-2009 wynosiły około 1,1 tys. euro, czyli kształtowały się na poziomie 50% średniej wartości dopłat w UE. W 2011 r. średnia dopłaty polskich gospodarstw ogrodniczych to prawie 70% średniej w UE.

W tabeli 3. zestawiono poziom dopłat gospodarstw ogrodniczych notowanych w krajach UE w 2011 r. według kryterium wielkości ekonomicznej. Zbyt mała liczba gospodarstw w poszczególnych grupach gospodarstw ogrodniczych ze względu na standardową produkcję uniemożliwia w wypadku wielu państw szczegółową analizę zależności według wielkości ekonomicznej. Z danych zestawionych w tabeli 3. wynika, że poziom średnich dopłat ogółem wykazywał w 2011 r. wzrost w kolejnych grupach gospodarstw o coraz większej wielkości ekonomicznej. Każda kolejna grupa gospodarstw charakteryzowała się kwotą dopłat znacznie większą. Jednak w poszczególnych państwach wielkości te nie wykazywały takiej zależności. Wystąpiło wyraźne zróżnicowanie zarówno w poszczególnych krajach między grupami, jak i w tych samych grupach między krajami. Najwyższe dopłaty ogółem były w fińskich gospodarstwach i dotyczyły gospodarstw o sile ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro.

Tabela 3. Poziom dopłat ogółem (SE605) gospodarstw ogrodniczych (TF8) według siły ekonomicznej w krajach UE w 2011 r.

Kraj	Wartość dopłat w grupie o wielkości [euro/gospodarstwo]						Średnia
	2000- < 8000 EUR	8000- < 25 000 EUR	25 000- < 50 000 EUR	50 000- < 100 000 EUR	100 000- < 500 000 EUR	≥ 500 000 EUR	
Finlandia	-	-	-	-	46 181	-	42 666
Dania	-	-	-	-	7 295	38 501	15 608
Holandia	-	-	-	38	2 195	25 539	10 674
Belgia	-	-	-	-	5 667	14 294	6 361
Hiszpania	-	-	1 021	3 030	5 767	11 910	4 690
Węgry	-	1 308	2 565	3 749	8 392	-	3 759
Hiszpania	-	261	485	2 520	8 312	24 272	3 539
Niemcy	-	-	-	1 138	2 155	8 254	3 174
Wielka Brytania	-	-	-	2 380	1 424	9 883	3 147
Malta	-	1 610	4654	8226	4 905	-	2 204
Polska	-	1 070	2173	3 489	7 332	-	2 115
Grecja	-	1 211	1349	4 140	2 475	-	2 105
Litwa	-	-	-	-	-	-	1 536
Estonia	-	-	-	-	-	-	1 517
Łotwa	-	-	-	-	-	-	1 360
Portugalia	-	899	370	1 443	1 981	-	1 020
Bułgaria	469	329	1600	930	14 408	-	964
Włochy	-	468	213	692	1 023	5 869	688
Czechy	-	-	-	59	896	-	651
Rumunia	173	346	609	-	-	-	339
Średnia	339	731	1 041	2 677	5 427	20 851	3 044

Źródło: jak w tab. 1.

Poziom dopłat ogółem (SE605) dla gospodarstw ogrodniczych według siły wahał się w poszczególnych klasach wielkości:

- 8000- < 25 000 EUR – od 261 euro w Hiszpanii do 1610 euro na Malcie, czyli 6,2 razy,
- 25 000- < 50 000 EUR – od 213 euro we Włoszech do 4654 euro na Malcie, czyli 21,8 razy,
- 50 000- < 100 000 EUR – od 38 euro w Holandii do 8226 euro na Malcie, czyli 216 razy,
- 100 000- < 500 000 EUR – od 896 w Czechach do 46 182 euro w Finlandii, czyli 51,5 razy,
- \geq 500 000 EUR – od 5869 euro we Włoszech do 38 501 euro w Danii, 6,5 razy.

W tabeli 4. zestawiono dopłaty w poszczególnych grupach gospodarstw ogrodniczych w przeliczeniu na 1 ESU według kryterium siły ekonomicznej. W 2011 r. średnia wartość dopłat w przeliczeniu na 1 ESU mieściła się w przedziale od 3,3 euro w Czechach i 6,6 euro we Włoszech do 93 euro na Malcie i 197,4 euro w fińskich gospodarstwach ogrodniczych.

Na podstawie danych zestawionych w tabeli 4. można wskazać tendencję zmniejszania średniej kwoty dopłat w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej ESU w miarę zwiększania standardowej produkcji. Wyjątkiem była grupa gospodarstw od 50 do

Tabela 4. Wartość dopłat ogółem w przeliczeniu na 1 ESU w 2011 r. według siły ekonomicznej w krajach UE

Kraj	Kwota dopłat w przeliczeniu na 1 ESU w klasie o wielkości						Średnia
	2000- < 8000 EUR	8000- < 25 000 EUR	25 000- < 50 000 EUR	50 000- < 100 000 EUR	100 000- < 500 000 EUR	\geq 500 000 EUR	
Finlandia	-	-	-	-	184,1	-	197,4
Malta	-	122,9	131,8	117,2	24,5	-	93,0
Węgry	-	73,9	67,9	57,0	45,0	-	86,4
Bułgaria	93,8	23,0	45,8	13,0	65,0	-	49,7
Polska	-	69,0	61,4	48,7	40,5	-	46,4
Litwa	-	-	-	-	-	-	40,5
Łotwa	-	-	-	-	-	-	39,2
Grecja	-	68,8	37,5	61,3	11,4	-	36,5
Hiszpania	-	14,3	12,7	35,7	43,9	24,7	32,0
Estonia	-	-	-	-	-	-	28,3
Dania	-	-	-	-	27,4	22,1	23,4
Francja	-	-	26,0	38,6	25,6	12,9	22,3
Belgia	-	-	-	-	23,0	15,4	21,6
Portugalia	-	52,9	9,9	21,7	10,4	-	21,1
Rumunia	30,9	25,3	18,0	-	-	-	18,8
Holandia	-	-	-	0,5	7,6	16,2	14,5
Niemcy	-	-	-	14,9	9,1	6,9	8,4
Wielka Brytania	-	-	-	31,4	6,4	6,5	8,4
Włochy	-	28,4	6,0	9,7	4,7	4,9	6,6
Czechy	-	-	-	0,8	4,3	-	3,3
Średnia	59,5	45,7	28,5	37,0	24,3	16,2	22,4

Źródło: jak w tab. 1.

100 tys. SO, w której w 2011 r. dopłaty były o 30% wyższe niż w grupie od 25 do 50 tys. euro SO. Największe dopłaty w przeliczeniu na 1 ESU zanotowano w gospodarstwach fińskich (184,1 euro/ESU), najmniejsze zaś w holenderskich (0,5) i czeskich (0,8 euro/ESU). Polskie gospodarstwa ogrodnicze charakteryzowała prawidłowość, że im silniejsze ekonomicznie, tym niższa kwota przypadających dopłat. Najwyższe dopłaty (prawie 70 euro/ESU) zanotowano w klasie wielkości od 8 tys. do 25 tys. euro SO, a najniższe (nieco ponad 40 euro/ESU) w klasie od 100 tys. do 500 tys. euro SO, czyli w najsilniejszych gospodarstwach kwota była o 43% niższa. W innych krajach różnice były wyraźnie większe. Kwota dopłat w przeliczeniu na ESU polskich gospodarstw ogrodniczych była większa o 107% od średniej dla państw UE uwzględnionych w analizach.

Dopłaty ogółem (SE605) w gospodarstwach ogrodniczych poszczególnych klas wielkości standardowej produkcji wykazywały następujące zróżnicowanie:

- 2000- < 8000 EUR – od 30,9 euro/ESU w Rumunii do 93 euro/ESU w Bułgarii, czyli trzykrotne,
- 8000- < 25 000 EUR – od 28,4 euro/ESU we Włoszech do 122,9 euro/ESU na Malcie, czyli 4,3 razy,
- 25 000- < 50 000 EUR – od 6 euro/ESU we Włoszech do 131,8 euro/ESU na Malcie, czyli prawie 22 razy,
- 50 000- < 100 000 EUR – od 0,5 euro/ESU w Holandii do 117,2 euro/ESU na Malcie, czyli ponad 234 razy,
- 100 000- < 500 000 EUR – od 4,3 euro/ESU w Czechach do 184,1 euro/ESU w Finlandii, czyli 42,8 razy,
- \geq 500 000 EUR – od 4,9 euro/ESU we Włoszech do 24,7 euro/ESU w Hiszpanii, czyli pięciokrotne.

Ze względu na siłę ekonomiczną najmniejsze zróżnicowanie kwoty dopłat w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej gospodarstw ogrodniczych między analizowanymi państwami UE dotyczyło najsłabszych grup (do 25 tys. euro SO) oraz najsilniejszej (powyżej 500 tys. euro), w pozostałych grupach przy zbliżonej wielkości ekonomicznej zróżnicowanie było ogromne.

W 2011 r. strukturze dopłat ogółem gospodarstw ogrodniczych największy udział stanowiły płatności *decoupled* (33%), przy zróżnicowaniu od 4% w gospodarstwach w Finlandii do 80% w gospodarstwach na Litwie. Udział dopłat do produkcji roślinnej, który średnio wyniósł 24%, był bardzo silnie zróżnicowany, bowiem wiele krajów UE nie wykazywało takich dopłat lub stanowiły one niewielki odsetek, a największy ich udział (82%) zanotowano w gospodarstwach z Finlandii. Przeciętnie ponad $\frac{1}{4}$ stanowiły pozostałe dopłaty, które mieściły się w przedziale od ich braku w wielu krajach do ponad $\frac{3}{4}$ w strukturze dopłat ogółem (Holandia). Udział dopłat *decoupled* w poszczególnych grupach wydzielonych ze względu na siłę ekonomiczną wynosił: od 8 000 do 25 000 EUR – 55%, od 25 001 do 50 000 EUR – 47%, od 50 001 do 100 000 EUR – 41%, od 100 001 do 500 000 EUR – 31%, powyżej 500 000 EUR – 25%, czyli był wyraźnie malejący wraz ze wzrostem siły ekonomicznej; gospodarstwa uzyskiwały dopłaty z innych tytułów

W tabeli 5. zestawiono wartość dochodu z gospodarstwa rolniczego przypadającą na 1 euro dopłat ogółem w 2011 r. według kryterium standardowej produkcji w sześciu wydzielonych grupach wielkości. Z przeprowadzonych badań wynika, że kwota dochodu uzyskiwana z 1 euro dopłat ogółem przeciętnie wynosiła około 8 euro, przy zróżnicowaniu dla poszczególnych grup od prawie 5 euro dla najsilniejszych ekonomicznie jednostek do 13 euro dla klasy od

Tabela 5. Kreowanie dochodu przez 1 euro dopłat dla gospodarstw ogrodnich w 2011 r. według siły ekonomicznej

Kraj	Wartość w klasie o wielkości [euro]						Średnia
	2000- < 8000 EUR	8000- < 25 000 EUR	25 000- < 50 000 EUR	50 000- < 100 000 EUR	100 000- < 500 000 EUR	≥ 500 000 EUR	
Belgia	-	-	-	-	6,74	10,58	8,57
Bułgaria	2,55	10,84	5,34	-16,19	2,28	-	2,11
Czechy	-	-	-	252,69	26,35	-	45,55
Dania	-	-	-	-	3,15	2,64	2,79
Estonia	-	-	-	-	-	-	3,62
Finlandia	-	-	-	-	0,96	-	0,92
Francja	-	-	15,37	8,73	6,56	2,58	6,43
Grecja	-	8,25	8,29	5,63	3,52	-	6,42
Hiszpania	-	39,38	16,71	5,71	3,60	5,86	5,60
Holandia	-	-	-	1087,58	30,85	1,76	4,95
Litwa	-	-	-	-	-	-	14,03
Łotwa	-	-	-	-	-	-	2,62
Malta	-	3,57	3,43	7,26	11,82	-	4,23
Niemcy	-	-	-	15,07	18,06	6,87	11,68
Polska	-	4,60	5,51	5,36	8,07	-	6,64
Portugalia	-	11,25	24,77	9,65	17,43	-	12,18
Rumunia	4,87	12,49	8,55	-	-	-	8,91
Węgry	-	16,27	8,13	14,09	7,21	-	6,21
Wlk. Brytania	-	-	-	12,76	49,74	28,36	27,80
Włochy	-	22,92	97,08	58,40	100,74	59,15	69,16
Średnia	5,78	10,97	13,00	9,64	10,11	4,77	8,25

Źródło: jak w tab. 1.

25 tys. do 50 tys. euro SO. Im niższa kwota dochodu z gospodarstwa rolniczego w przeliczeniu na 1 euro dopłat ogółem, tym słabsze oddziaływanie w zakresie kreowania dochodu. Najwyższy dochód przypadający na 1 euro dopłat zanotowano we Włoszech (przeciętnie prawie 70 euro) oraz w gospodarstwach czeskich (około 45 euro).

PODSUMOWANIE

W odniesieniu do gospodarstw ogrodnich krajów UE na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

- Włochy, Polska i Hiszpania to kraje z największą liczbą gospodarstw ogrodnich, gdyż na terenie tych państw funkcjonuje połowa gospodarstw ogrodnich w UE;
- wśród gospodarstw ogrodnich najliczniejszą grupę stanowiły te o standardowej produkcji od 8 tys. do 25 tys. euro, natomiast najmniej liczną – najsilniejsze (powyżej 500 tys. SO);

- w latach 2004-2011 odnotowano wzrost poziomu dopłat, który wyniósł prawie 90%;
- zaobserwowano wyraźne zróżnicowanie dotyczące wsparcia gospodarstw ogrodniczych zarówno między krajami, jak i między wydzielonymi grupami według wielkości standardowej produkcji;
- najwyższe kwoty dopłat ogółem otrzymywały gospodarstwa ogrodnicze funkcjonujące w krajach skandynawskich, najniższe zaś – gospodarstwa ogrodnicze z Włoch, Portugalii i Polski;
- w latach 2004-2006 polskie gospodarstwa ogrodnicze uzyskiwały jedne z najniższych dopłat w krajach UE, w kolejnych latach ich poziom zwiększał się i w 2011 r. wyniosły prawie 70% średniej dla gospodarstw ogrodniczych w UE;
- zaobserwowano tendencję zmniejszania średniej kwoty dopłat w przeliczeniu na ESU w miarę zwiększania się standardowej produkcji, z wyjątkiem grupy gospodarstw od 50 do 100 tys. SO;
- najwyższy poziom dopłat w przeliczeniu na 1 ESU charakteryzował gospodarstwa z Finlandii, najmniejszy zaś z Holandii i Czech;
- najmniejsze zróżnicowanie kwoty dopłat w przeliczeniu na ESU gospodarstw ogrodniczych między państwami UE dotyczyło dwóch najsłabszych klas (do 25 tys. euro SO) oraz najsilniejszej (powyżej 500 tys. euro);
- w Polsce im silniejsze ekonomicznie gospodarstwo ogrodnicze, tym przypada niższa kwota dopłat ogółem w przeliczeniu na 1 ESU.

LITERATURA

- Grontkowska Anna, 2013: *Significance of subsidies for farms according to agricultural production type and economic class size in the European Union member states in 2009*. Economic Science for Rural Development, Proceedings of the International Scientific Conference, 2013, nr 30, s. 104-109.
- Poczta Walenty, Średzińska Joanna, Mrówczyńska-Kamińska Aldona, 2009: *Determinanty dochodów gospodarstw rolnych Unii Europejskiej według typów produkcyjnych*, „Zeszyty Naukowe SGGW seria Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 76, s. 17-30.
- Poczta Walenty, Średzińska Joanna, Standar Aldona, 2008: *Sytuacja finansowa gospodarstw rolnych krajów UE według potencjału produkcyjnego*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” http://www.jard.edu.pl/pub/8_4_2008.pdf, s. 83-94.
- Sobczyński Tadeusz, 2009: *Dysonans produktywności i dochodowości pracy w gospodarstwach rolniczych UE jako miara zakłócenia mechanizmu rynkowego*, [w] *Wybory konsumentów i przedsiębiorstw w teorii i w praktyce*, D. Kopycińska (red.), Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 62, 76, http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/9/original/5.pdf?1314868942.
- <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database>.

Anna Grontkowska

*THE IMPORTANCE OF SUBSIDIES IN THE EU HORTICULTURAL FARMS
OF DIFFERENT ECONOMIC SIZES*

Summary

The goal of this article was to present the structure of horticultural farms in accordance to the FADN economic class sizes and the total amount of subsidies in different EU countries in years 2004-2011. The data came from FADN. The results show, that the most numerous group of the horticultural farms were farms reaching standard output between 8 to 25 thousand Euro. The least numerous group were farms with standard output above 500 thousand Euro. In years 2004-2011 there was a high increase of almost 90%, in the level of subsidies. The financial support varied among countries and farms of different economic sizes. The subsidies ranged from about 500 Euro per farm (in Italy) to 35 thousand Euro per farm (in Finland). The Scandinavian horticultural farms received several dozen higher subsidies than horticultural farms in Italy, Portugal or Poland.

Adres do korespondencji:

Dr inż. Anna Grontkowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

tel. (0 22) 593 42 40

e-mail: anna_grontkowska@sggw.pl